

Motivation Level of Undergraduate Students in Knowledge and Information Science Based on Self-Determination Theory and Its Relationship with Academic Major Satisfaction

Hashem Atapour¹ , Rahim Badri Gargari² , Mohaddeseh Tahami Nobari³

1. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran (E-mail: hashematapour@tabrizu.ac.ir)
2. Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran (E-mail: badri1364@tabrizu.ac.ir)
3. MSc in Knowledge and Information Science, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Education and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran (E-mail: mohaddeseh.tahami@gmail.com)

Article Info

Article type:

Research Article

Article History:

Received: 04 December 2025

Revised: 30 January 2026

Accepted: 10 February 2026

Published: 21 June 2026

Keywords:

motivation, self-determination theory, satisfaction, knowledge and information science

ABSTRACT

Objective: The aim of this study was to determine the level of motivation among undergraduate students of Knowledge and Information Science and to examine its relationship with their satisfaction from their field of study.

Method: This applied research employed a survey design. The study population consisted of undergraduate students of Knowledge and Information Science from universities under the supervision of the Ministry of Science, Research, and Technology of Iran, enrolled in the second semester of the 2023–2024 academic year. A total of 209 students participated. Data were collected using a two-part questionnaire: the Academic Motivation Scale developed by Silva, Rodríguez, and Leal (2018), and the Academic Satisfaction Questionnaire by Nauta (2007).

Results: Results indicated that both intrinsic and extrinsic motivation levels were significantly higher than the hypothetical mean, while the level of amotivation was moderate. Pearson correlation analysis revealed a positive and significant relationship between intrinsic and extrinsic motivation and students' satisfaction with their field of study. Conversely, a negative and significant relationship was observed between amotivation and academic satisfaction. These findings highlight the critical role of motivation in students' academic experiences and emphasize the need to strengthen motivation—whether through improving the educational environment or enhancing the status of the discipline—to increase student satisfaction.

Conclusion: Overall, students in Knowledge and Information Science pursue their education both due to relative interest in the field and under the influence of environmental factors. However, none of the motivational sources were found to be at an optimal level, suggesting that students are not fully engaged with their discipline. This may be attributed to shortcomings in the educational system, the labor market, or other contributing factors.

Cite this article: Atapour, H., Badri Gargari, R., & Tahami Nobari, M. (2026). Motivation Level of Undergraduate Students in Knowledge and Information Science Based on Self-Determination Theory and Its Relationship with Academic Major Satisfaction. *Journal of Learner Based Curriculum and Instruction*, 5(1), 107-123. DOI: 10.22034/lbcij.2026.70533.1342

Extended Abstract

Introduction

Motivation is a crucial and undeniable factor in shaping the future of students. If students lack motivation or lose it over time, the consequences can significantly impact society. Given the importance of motivation, the aim of this study was to determine the level of motivation among students of Knowledge and Information Science Students and its relationship with their satisfaction from their academic major.

Method

This research was applied one and employed a survey method for data collection. The study included 209 undergraduate students of Knowledge and Information Science students from universities under the supervision of the Ministry of Science, Research, and Technology in Iran, who were enrolled in the second semester of the 2023–2024 academic year. The total number of students was 1269, and 295 of them were selected as a sample. A total of 209 students participated. Data were collected using a questionnaire that had two sections: Academic Motivation Scale by Silva et al. (2018); Academic Major Satisfaction Questionnaire by Nauta (2007). The motivation questionnaire consisted of 32 items across 8 subscales, including:

- Three types of intrinsic motivation: to know, to accomplish, and to experience stimulation
- Four types of extrinsic motivation: external regulation, introjection, identification, and integration
- Amotivation (lack of motivation)

Responses were measured on a 7-point Likert scale. The satisfaction questionnaire used a 5-point Likert scale. Content and face validity were assessed by faculty members in Educational Psychology as well as Knowledge and Information Science at the University of Tabriz. Reliability was confirmed using Cronbach’s alpha, which yielded a coefficient of 0.95, indicating high reliability (above the acceptable threshold of 0.70).

Results

Results showed that both intrinsic and extrinsic motivation among students were significantly higher than the hypothetical average, while amotivation was at a moderate level (Table 1). This suggests a fragile balance between motivational and demotivational factors. For instance, a relative interest in the field (intrinsic motivation) may be offset by external barriers such as limited job opportunities or uninspiring course content.

Table 1. Description of Research Variables

Dependent Variables	Mean	Expected Mean	Difference in averages	T Value	Significance
Intrinsic Motivation	57.19	48	9.19	7.52	<0.001
Extrinsic Motivation	73.48	64	9.48	6.44	<0.001
Amotivation	15.09	16	-0.91	-1.78	0.076
Satisfaction with the Major	19.45	18	1.45	3.23	<0.001

In addition, Pearson correlation tests revealed:

- A positive and significant relationship between both intrinsic and extrinsic motivation and students’ satisfaction with their major.
- A negative and significant relationship between amotivation and students’ satisfaction with their major (Table 2).

Table 2. Pearson Correlation Matrix between the Studied Variables

Dependent Variables	Intrinsic Motivation	Extrinsic Motivation	Amotivation	Satisfaction with the Major
Intrinsic Motivation	1			
Extrinsic Motivation	-0.87**	1		
Amotivation	-0.51**	-0.48**	1	
Satisfaction with the Major	0.57**	0.55**	-0.77**	1

Conclusions

Overall, students in the field of Knowledge and Information Science are pursuing their education both due to a relative interest in the field and environmental factors. However, the motivation level of the students was slightly above average, and none of the motivational resources were at an ideal level, indicating that students are not fully engaged with the discipline. This may stem from weaknesses in the educational system, the job market for the field, or other contributing factors.

To move closer to an ideal level of motivation, universities and educational policymakers should prioritize actions such as improving the quality of education (through active learning methods like practical projects, internships, and industry engagement), raising awareness about the benefits of the field (by showcasing alumni success stories and modern applications of the discipline in areas like artificial intelligence and data management), and providing psychological support (enhancing students' self-efficacy through academic and motivational counseling).

The positive relationship between motivation and satisfaction—and the negative relationship between lack of motivation and satisfaction—highlights the critical importance of motivation in students' academic experience. It underscores the need to strengthen their motivation, whether by improving the educational environment or by elevating the status of the field.

سطح انگیزه دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی بر اساس نظریه خودتعیین‌گری و رابطه آن با رضایتمندی از رشته تحصیلی

هاشم عطاپور^۱ ، رحیم بدری گرگری^۲ ، محدثه طهمانی نویری^۳

۱. نویسنده مسئول، دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران (رایانامه: hashematapour@tabrizu.ac.ir)

۲. استاد، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران (رایانامه: badri1364@tabrizu.ac.ir)

۳. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران (رایانامه: mohaddeseh.tahami@gmail.com)

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی سابقه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۳ آذر ۱۴۰۴ تاریخ بازنگری: ۱۰ بهمن ۱۴۰۴ تاریخ پذیرش: ۲۱ بهمن ۱۴۰۴ تاریخ انتشار: ۳۱ خرداد ۱۴۰۵ کلیدواژه‌ها: انگیزش، رضایت، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، نظریه خودتعیین‌گری	هدف: هدف این پژوهش تعیین سطح انگیزش در میان دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و بررسی رابطه آن با میزان رضایت آنان از رشته تحصیلی‌شان بود. روش پژوهش: این پژوهش از نوع کاربردی بوده و از حیث گردآوری داده‌ها، پیمایشی بود. جامعه پژوهش، دانشجویان کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی از دانشگاه‌های زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ایران بودند که در نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ مشغول به تحصیل بودند. از این جامعه، ۲۰۹ نفر در پژوهش شرکت کردند. داده‌ها از طریق پرسشنامه‌ای دو بخشی گردآوری شد: پرسشنامه سنجش انگیزش تحصیلی سیلوا، رودریگز و لئال (۲۰۱۸) و پرسشنامه رضایتمندی از رشته تحصیلی ناوثا (۲۰۰۷). یافته‌ها: نتایج نشان داد که انگیزش درونی و بیرونی دانشجویان به‌طور معناداری بالاتر از میانگین فرضی بود، در حالی که سطح بی‌انگیزگی در حد متوسط قرار داشت. همچنین آزمون همبستگی پیرسون نشان داد رابطه‌ای مثبت و معنادار میان انگیزش درونی و بیرونی با رضایت دانشجویان از رشته تحصیلی‌شان وجود دارد. از سویی دیگر، رابطه‌ای منفی و معنادار میان بی‌انگیزگی و رضایت از رشته تحصیلی مشاهده شد. این یافته‌ها نقش حیاتی انگیزش در تجربه تحصیلی دانشجویان را برجسته می‌سازد و بر ضرورت تقویت انگیزش، چه از طریق بهبود محیط آموزشی و چه از طریق ارتقای جایگاه رشته تحصیلی، برای افزایش رضایت دانشجویان تأکید می‌کند. نتیجه‌گیری: به‌طور کلی، دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی آموزش خود را هم به دلیل علاقه نسبی به رشته و هم تحت تأثیر عوامل محیطی دنبال می‌کنند. با این حال، هیچ‌یک از منابع انگیزشی در سطح مطلوب قرار ندارند، که نشان می‌دهد دانشجویان به‌طور کامل با رشته خود درگیر نیستند. این موضوع ممکن است ناشی از ضعف‌هایی در نظام آموزشی، بازار کار یا سایر عوامل مؤثر باشد.

استناد: عطاپور، هاشم؛ بدری گرگری، رحیم؛ و طهمانی نویری، محدثه (۱۴۰۵). سطح انگیزه دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی بر اساس نظریه خودتعیین‌گری و رابطه آن با رضایتمندی از رشته تحصیلی. *برنامه درسی و آموزش یادگیرنده محور*، (۱۵)، ۱۲۳-۱۰۷. DOI: 10.22034/lbcij.2026.70533.1342

مقدمه

بحث انگیزش، یک مبحث مهم و انکارناپذیر در آینده دانش‌آموزان و دانشجویان می‌باشد. چنانچه دانش‌آموزان و دانشجویان، بی‌انگیزه باشند یا انگیزه خود را از دست بدهند، تاثیرات منفی به‌سزایی در آینده، گریبان‌گیر جامعه خواهد بود. نظریه خودتعیین‌گری^۱ که توسط دسی و رایان^۲ در سال ۱۹۸۵ ارائه شده، یک چارچوب گسترده برای درک انگیزه، سلامت روانی و بسیاری از مسائل دیگر مرتبط با شرایط آموزشی است (رایان و دسی، ۲۰۲۰). این نظریه بر این اصل استوار است که افراد برای رشد و شکوفایی به سه نیاز روان‌شناختی اساسی نیاز دارند: خودمختاری^۳ (احساس انتخاب و تایید در یک کار)، شایستگی^۴ (تجربه تسلط بر یک کار یا یک حوزه خاص) و ارتباط^۵ (ارتباطات اجتماعی و نگرانی زیاد برای دیگران) (رایان و دسی، ۲۰۱۷). در محیط‌های آموزشی، حمایت از این نیازها می‌تواند به لذت بیشتر از یادگیری، ارزش‌گذاری بالاتر برای درس و کاهش فشار روانی منجر شود. به عبارتی دیگر، زمانی که دانش‌آموزان و دانشجویان احساس کنند در تصمیم‌گیری‌های آموزشی نقش دارند (خودمختاری)، توانایی انجام موفقیت‌آمیز فعالیت‌های درسی را دارند (شایستگی)، و با معلمان و هم‌کلاسی‌های خود ارتباط مثبت و حمایت‌گرانه برقرار می‌کنند (ارتباط)، انگیزه درونی آن‌ها افزایش یافته و عملکرد تحصیلی و رفاه روانی‌شان بهبود می‌یابد (وانگ^۶ و همکاران، ۲۰۱۹؛ نیمیک^۷ و رایان، ۲۰۰۹). در واقع، این نیازها به‌عنوان محرک‌های اصلی انگیزه درونی و خودتنظیمی عمل می‌کنند. انگیزه درونی بالاترین سطح خودتعیین‌گری است و به عنوان مشارکت در یک فعالیت بر اساس علاقه و لذت خود فرد از آن فعالیت تعریف می‌شود. در مقابل، بی‌انگیزگی^۸ پایین‌ترین سطح خودتعیین‌گری است و به فردی اشاره دارد که معتقد است درگیر شدن در فعالیت هیچ ارزش یا معنایی ندارد و نمی‌تواند ارتباط بین رفتار و نتایج را شناسایی کند. بین انگیزه درونی و بی‌انگیزگی، چهار انگیزه بیرونی قرار می‌گیرند که به ترتیب از سطوح بالا تا پایین خودتعیین‌گری رتبه‌بندی شده‌اند. این چهار انگیزه شامل یکپارچه‌سازی^۹، همانندسازی^{۱۰}، درون‌فکنی^{۱۱}، و تنظیم بیرونی^{۱۲} هستند. یکپارچه‌سازی، مستقل‌ترین شکل انگیزش بیرونی است و زمانی اتفاق می‌افتد که یک فرد به طور کامل انگیزه‌ای را در خود ادغام کرده باشد. همانندسازی، زمانی به وجود می‌آید که فرد شخصاً اهمیت رفتار را شناسایی کرده و بدین ترتیب تنظیمات آن را به همان صورت پذیرفته است. درون‌فکنی نوعی از تنظیم درونی را توصیف می‌کند که همچنان کنترل‌کننده است، زیرا منبع انگیزه یک رفتار معمولاً احساس گناه، نگرانی یا شرم است. در نهایت، تنظیم بیرونی کمترین شکل مستقل انگیزه بیرونی است. رفتارهایی که توسط تنظیمات بیرونی برانگیخته شده، به دلیل تأثیرات خارجی، مانند ارضای یک تقاضای خارجی یا به دست آوردن یک پاداش رخ می‌دهند (هسو و چی^{۱۳}، ۲۰۲۲). بسیاری از دانشجویان در کشور ایران، دچار مشکلات بی‌انگیزگی و افسردگی هستند. بخشی از علت این امر به مبحث انتخاب رشته و انتخاب شغل بر می‌گردد. در کشور ایران، بستر شغلی بسیار محدود می‌باشد و اکثر فارغ‌التحصیلان بعد از تحصیل، در یافتن شغل دچار مشکل می‌شوند. یکی از علل این امر، عدم استعدادیابی و پرورش خلاقیت افراد، از همان کودکی یا دوران مدرسه است. بسیاری از افراد، در سنین بزرگسالی نیز، قادر به تشخیص استعداد و علاقه خود نیستند و همین امر باعث سرگردانی در انتخاب رشته و انتخاب شغل، در بین جوانان می‌باشد. در پی این امر، بسیاری از افراد پشیمانی از رشته انتخابی و بی‌انگیزگی را تجربه می‌کنند. یکی از انتخاب‌های مهم زندگی هر فرد پس از پایان تحصیلات متوسطه، انتخاب رشته تحصیلی دانشگاهی می‌باشد. این انتخاب به دلیل تأثیر زیادی که در تعیین سرنوشت افراد دارد تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار می‌گیرد

1. Self-Determination Theory
2. Deci & Ryan
3. autonomy
4. competence
5. relatedness
6. Wang
7. Niemiec
8. Amotivation
9. Integrated
10. Identified
11. Introjected
12. External regulation
13. Hsu & Chi

که این عوامل به دو دسته عوامل درونی و بیرونی تقسیم می‌شوند. عوامل بیرونی تا حدودی از اختیار فرد خارج می‌باشند اما عوامل درونی در کنترل فرد می‌باشند. عده‌ای از افراد انتخاب رشته خود را بر مبنای علاقه انجام می‌دهند که در واقع منطقی‌ترین و درست‌ترین حالت می‌باشد. اما عده‌ای بدون علاقه، انگیزه و شناخت دست به انتخاب رشته می‌زنند و شرایط آتی آنان نیز تحت تاثیر همین تصمیم‌ها قرار می‌گیرد (پیروی و نامجو، ۱۳۹۱).

رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی یکی از رشته‌های دانشگاهی در ایران است که هر ساله پذیرای دانشجویان از رشته‌های مختلف علوم انسانی، تجربی، و ریاضی فیزیک می‌باشد. بخشی از این دانشجویان علاقمند به رشته خود بوده و به دنبال طی مدارج مختلف دانشگاهی و اشتغال در مشاغل مرتبط با رشته خود هستند. در سوی دیگر، دانشجویانی وجود دارند که بدون شناخت و علاقه، این رشته را انتخاب کرده‌اند و به اصطلاح از انتخاب این رشته تحصیلی پشیمان هستند. تجربیات نگارندگان نشان می‌دهد معمولاً در هر دوره‌ای تعدادی از دانشجویان نوورود، از رشته انصراف داده و به سمت سایر رشته‌های دانشگاهی می‌روند. حتی بعضاً برخی از دانشجویانی که در مقاطع بالاتر مشغول به تحصیل می‌باشند، نیز از انتخاب خود ابراز پشیمانی کرده و بیان می‌کنند که در صورت بازگشت به گذشته، رشته دیگری را انتخاب می‌کردند. به هر حال دانشجویانی وجود دارند که با شناخت یا عدم شناخت قبلی از رشته، به مسیر خود در تحصیل رشته ادامه می‌دهند. شناخت انگیزه‌ها و نیز میزان رضایتمندی این دسته از دانشجویان می‌تواند مورد توجه متولیان رشته قرار گرفته و در برنامه‌ریزی‌های درسی آتی برای رشته مد نظر قرار گیرد. از آنجایی که رضایت و یا عدم رضایت از رشته تحصیلی در مسیر آتی زندگی فردی در ابعاد مختلف اجتماعی اثرگذار است، شناسایی عوامل مرتبط با رضایتمندی نسبت به رشته تحصیلی اهمیت پیدا می‌کند. در این راستا، پژوهش حاضر قصد دارد ضمن شناسایی سطح انگیزش دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی با استفاده از نظریه خودتعیین‌گری، رابطه آن را با رضایتمندی از رشته تحصیلی‌شان مورد بررسی قرار دهد. در راستای این هدف، سئوالات پژوهش به شرح زیر مطرح می‌شوند:

۱. سطح انگیزش درونی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی به چه صورت است؟
  ۲. سطح انگیزش بیرونی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ابعاد مختلف یکپارچه‌سازی، همانندسازی، درون فکنی و تنظیم بیرونی به چه صورت است؟
  ۳. سطح بی‌انگیزگی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی به چه صورت است؟
  ۴. میزان رضایتمندی دانشجویان از علم اطلاعات و دانش‌شناسی به چه صورت است؟
  ۵. ارتباط سطوح مختلف انگیزش درونی و بیرونی با رضایتمندی از رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی به چه صورت است؟
- مطالعه و بررسی پیشینه‌های مرتبط با موضوع تحقیق، همواره سبب روشن شدن مسیر پژوهش می‌گردد. در ادامه به تعدادی از تحقیقات انجام شده در زمینه موضوع مورد پژوهش اشاره می‌شود.

واحدی و همکاران (۱۳۹۱) در یک مطالعه توصیفی- علی- مقایسه‌ای، انگیزش دانشجویان رشته پرستاری را مورد بررسی قرار دادند. تعداد ۱۸۱ نفر دانشجوی کارشناسی پرستاری دانشکده پرستاری تبریز در سال تحصیلی ۹۱-۹۰، مقیاس انگیزش تحصیلی را تکمیل نمودند. آنها برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل خوشه‌ای سلسله مراتبی، تحلیل واریانس یک راهه و چندمتغیره استفاده کردند. نتایج حاصل از تجزیه خوشه‌ای، منجر به شناسایی سه خوشه انگیزشی برای دانشجویان شد: ۹ درصد در خوشه کمیت پایین (انگیزش درونی و بیرونی پایین و بی‌انگیزشی بالا)، ۴۶ درصد در کمیت متوسط (سطوح متوسط در سه بعد انگیزشی) و ۴۴ درصد در کمیت بالا (انگیزش درونی و بیرونی بالا و بی‌انگیزشی پایین) قرار گرفتند. پیشرفت تحصیلی خوشه کمیت پایین، کمتر از سایر خوشه‌ها بود. حبیبی و پاشایی فخری (۱۴۰۱) به تعیین نیم‌رخ‌های انگیزشی دانشجویان استعداد درخشان و عادی مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز با استفاده از تحلیل مبتنی بر شخص و تبیین تفاوت پیشرفت تحصیلی دانشجویان با توجه به این نیم‌رخ‌ها پرداختند. روش این پژوهش، توصیفی و از نوع پیمایشی بود. تعداد ۲۶۰ نفر از دانشجویان دانشگاه تبریز (۱۳۰ نفر استعداد درخشان و ۱۳۰ نفر عادی) به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل خوشه‌ای سلسله مراتبی و تحلیل واریانس یک‌راهه و تحلیل واریانس چندمتغیره بهره گرفته شد. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل خوشه‌ای، سه خوشه انگیزشی در دانشجویان عادی شناسایی شد: ۳۶/۹ درصد در خوشه کمیت بالا (انگیزش درونی و بیرونی بالا و بی‌انگیزشی پایین)، ۴۶/۹ درصد در خوشه کمیت متوسط (سطوح متوسط در هر سه خوشه)، و ۱۶/۲ درصد در کمیت پایین (انگیزش درونی و بیرونی پایین و

بی‌انگیزشی بالا) قرار گرفتند. به طور مشابه در دانشجویان استعداد درخشان نیز سه خوشه انگیزشی شناسایی شد: ۴۴/۶ درصد در خوشه کمیت بالا (انگیزش درونی و بیرونی بالا و بی‌انگیزشی پایین)، ۴۴/۶ درصد در خوشه کمیت متوسط (سطوح متوسط در هر سه خوشه) و ۱۰/۸ درصد در خوشه کمیت پایین (انگیزش درونی و بیرونی پایین و بی‌انگیزشی بالا) قرار گرفتند. همچنین یافته‌های پژوهش حاکی از عدم وجود تفاوت پیشرفت تحصیلی دانشجویان با استعداد و عادی در خوشه‌های مختلف انگیزشی بود. پژوهش قبلی و پیری (۱۳۹۳) به بررسی تفاوت عملکرد تحصیلی در نیم‌رخ‌های مختلف انگیزشی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه پرداخت. برای اندازه‌گیری باورهای انگیزشی از پرسشنامه راهبردهای انگیزشی یادگیری و برای سنجش عملکرد تحصیلی از میانگین نمرات دروس دانش‌آموزان (معدل نیمسال) به صورت خود گزارش‌دهی استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل خوشه‌ای استفاده گردید. نتایج تحلیل نشان داد که بین دو نیم‌رخ یادگیری انگیزش بالا و یادگیری انگیزش پایین حاصل از مولفه‌های یادگیری فعال و باورهای انگیزشی در دانش‌آموزان، از لحاظ عملکرد تحصیلی تفاوت معنادار وجود دارد. بیگدلی (۱۳۹۶) به بررسی میزان امیدواری دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی (کتابداری) به اشتغال پرداخت. پژوهش وی از نوع توصیفی بود که به روش پیمایشی اجرا شد. جامعه پژوهش دانشجویان دانشگاه‌های دولتی بود. از ۷۰۰ پرسشنامه‌ی توزیع شده، ۶۱۰ مورد تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد که میزان امیدواری دانشجویان به طور کلی در حد متوسط بود. امیدواری دانشجویان به یافتن شغل مرتبط یا نیمه مرتبط با رشته تحصیلی خود، به طور معناداری از حد متوسط کمتر، اما برای یافتن هر شغلی از حد متوسط بیشتر بود. ستایشی اظه‌ری و کیالی (۱۳۹۷) به مقایسه رضایت تحصیلی و پیشرفت تحصیلی در نیم‌رخ‌های مختلف انگیزشی ۲۳۷ نفر از دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول پایه هشتم و نهم پرداختند. پژوهش آنها یک مطالعه توصیفی- علی مقایسه‌ای بود. برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل خوشه‌ای و تحلیل واریانس چند متغیره استفاده کردند. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل خوشه‌ای، چهار خوشه انگیزش برای دانش‌آموزان به دست آمد: ۱۲/۷ درصد در خوشه بی‌انگیزشی، ۳۵/۲ درصد در خوشه انگیزش سه‌گانه، ۱۹/۶ درصد در خوشه تبحرگرا-عملکردگرا و ۳۸ درصد در خوشه انگیزش چندگانه قرار گرفتند. پیشرفت تحصیلی و رضایت تحصیلی خوشه بی‌انگیزشی، کمتر از سایر خوشه‌ها بود.

باقری چاروک و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی تاثیر خودتعیین‌گری، سازگاری تحصیلی و مثبت‌اندیشی با نقش میانجی اهداف پیشرفت بر عملکرد تحصیلی پرداختند. پژوهش از نوع توصیفی و با روش تحلیل مسیر بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دوره دوم دبیرستان مدارس تیزهوشان شهر کرمان بود. نتایج نشان داد خودتعیین‌گری، سازگاری تحصیلی و مثبت‌اندیشی اثر مستقیم و معناداری بر عملکرد تحصیلی داشتند. همچنین نتایج نشان داد مهم‌ترین عامل تاثیرگذار بر عملکرد تحصیلی، مثبت‌اندیشی بود. جلیلی و همکاران (۱۳۹۸) اثربخشی آموزش خودتعیین‌گری بر انگیزش تحصیلی و شیفتگی تحصیلی دانشجویان را بررسی کردند. جامعه آماری پژوهش، کلیه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان بیرجند در سال ۱۳۶۹ بودند. نمونه‌گیری به شیوه داوطلبانه انجام گردید. نتایج تحلیل کوواریانس چند متغیره نشان داد که آموزش خودتعیین‌گری بر انگیزش تحصیلی، شیفتگی تحصیلی، انگیزش درونی و بیرونی تاثیر معناداری داشت. همچنین، آموزش خودتعیین‌گری تأثیر مثبتی بر مؤلفه‌های درونی و بیرونی انگیزش تحصیلی داشت. سپهوند و همکاران (۱۴۰۲) به بررسی مدل درگیری تحصیلی بر اساس سرمایه روان‌شناختی با میانجی‌گری خودتعیین‌گری در دانش‌آموزان پرداختند. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش، کلیه دانش‌آموزان پایه دهم متوسطه دوم شهر تهران بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی-خوشه‌ای، تعداد ۳۶۰ نفر از آنها به عنوان نمونه انتخاب شدند. نتایج نشان داد که بین درگیری تحصیلی و سرمایه روان‌شناختی (مجموعه‌ای از ویژگی‌های مثبت روان‌شناختی) رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین، خودتعیین‌گری، نقش میانجی در رابطه بین سرمایه روان‌شناختی و درگیری تحصیلی داشت. کاظمی و کاظمی (۱۴۰۴) به موضوع چگونگی برآورده شدن نیازهای روان‌شناختی بنیادی انسان (نیاز به خودمختاری، شایستگی و ارتباط اجتماعی) در محیط‌های آموزشی پرداخته و اثرات آن را بر انگیزه درونی و موفقیت تحصیلی را مورد مطالعه قرار دادند. آنها بیان کردند زمانی که دانش‌آموزان در محیط‌های آموزشی خودمختاری بیشتری دارند، در انجام فعالیت‌ها تایید می‌شوند و روابط اجتماعی مثبت با معلمان و همکلاسی‌ها برقرار می‌کنند، انگیزش درونی بیشتری خواهند داشت. در این راستا به مطالعات مختلفی استناد می‌کنند که نشان داده‌اند استفاده از شیوه‌های

تدریس مبتنی بر خودتعیین‌گری می‌تواند انگیزش درونی دانش‌آموزان را تقویت کرده و به دنبال آن بهبود عملکرد تحصیلی و احساس شایستگی را به همراه داشته باشد.

ناوتا^۱ (۲۰۰۷) به سنجش رضایت دانشجویان از رشته‌های تحصیلی خود با استفاده از مقیاس رضایت از رشته تحصیلی و بررسی رابطه آن با اضطراب انتخاب شغل آینده پرداخت. دانشجویانی که از رشته خود راضی بودند، اضطراب کمتری در رابطه با انتخاب شغل آینده خود داشتند و دانشجویانی که دچار بلا تکلیفی و نارضایتی از رشته تحصیلی خود بودند، اضطراب بیشتری برای یافتن شغل آینده خود داشتند. وانستینکیست^۲ و همکاران (۲۰۰۹) با رویکرد شخص‌محور به بررسی نیم‌رخ‌های انگیزشی در میان دانش‌آموزان و دانشجویان پرداختند. آنان چهار الگوی انگیزشی را شناسایی کردند: انگیزش با کیفیت مطلوب (انگیزش خودمختار بالا، انگیزش کنترل شده بالا)، انگیزش با کیفیت نامطلوب (انگیزش خودمختار پایین، انگیزش کنترل شده بالا)، انگیزش با کمیت بالا (سطح پایین هر دو نوع انگیزش)، انگیزش با کمیت بالا (سطح بالا در هر دو نوع انگیزش). یافته‌های پژوهش نشان دادند که دانش‌آموزانی که در گروه انگیزش با کیفیت مطلوب قرار داشتند، نه تنها عملکرد تحصیلی بهتری داشتند، بلکه تجربه یادگیری مثبت‌تری را نیز گزارش کردند. نتایج مقاله حاکی از آن است که تمرکز صرف بر افزایش میزان انگیزش کافی نیست، بلکه نوع انگیزش و میزان خودتعیین‌گری در آن، عامل کلیدی در موفقیت تحصیلی و رضایتمندی دانشجویان و دانش‌آموزان محسوب می‌شود. سیلوا و همکاران^۳ (۲۰۱۸) به بررسی استفاده از مقیاس انگیزش تحصیلی برای سنجش انگیزه دانشجویان کارشناسی حسابداری و بازاریابی پرداختند. این مقیاس شامل سوالاتی در مورد علاقه آن‌ها به یادگیری، باورهایشان در مورد توانایی‌های خود برای یادگیری و اهدافشان برای یادگیری بود. مقیاس مذکور، پس از انطباق و تغییر مقیاس انگیزش تحصیلی به مقیاس انگیزش تحصیلی حسابداری و بازاریابی^۴، از حیث روان‌سنجی اعتبارسنجی شد تا بتواند به ابزاری معتبر برای استفاده در مطالعات مربوط به این نوع دانشجویان تبدیل شود. با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری، مقیاس انگیزش تحصیلی حسابداری و بازاریابی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد مقیاس جدید ساخته شده نتایج بسیار مشابهی با مقیاس اصلی داشت. روایی و پایایی آماری مقیاس جدید این امکان را فراهم کرد که بتوان انگیزه دانشجویان کارشناسی حسابداری و بازاریابی را به روشی قابل اعتماد و قوی سنجید. پاولوا^۵ و همکاران (۲۰۲۲) با رویکرد شخص‌محور مبتنی بر نظریه خودتعیین‌گری به بررسی نقش انگیزش تحصیلی در سلامت جسمی، روانی، اجتماعی و کیفیت زندگی مریبان تربیت‌بدنی پرداختند. پژوهشگران با استفاده از تحلیل نیم‌رخ‌های نهفته، دو الگوی انگیزشی متمایز را شناسایی کردند: پروفایل انگیزش خودمختار و پروفایل انگیزش بیرونی/بی‌انگیزگی. نتایج نشان داد که افراد دارای انگیزش خودمختار، سطوح بالاتری از انگیزش درونی، تنظیم یکپارچه و تنظیم شناسایی شده را دارا بوده و از کیفیت زندگی مطلوب‌تری برخوردار بودند. در مقابل، افراد با انگیزش کنترل‌شده و بی‌انگیزگی، شاخص‌های نامطلوب‌تری از سلامت روانی و اضطراب را تجربه کردند.

هسو و چی (۲۰۲۲) به بررسی تفاوت انگیزه تحصیلی دانشجویان رشته‌های تربیت‌بدنی، هنرهای زیبا و موسیقی با سایر رشته‌ها و تاثیر آن بر رضایت و پشیمانی از انتخاب رشته پرداختند. آنها به توزیع پرسشنامه‌های انگیزه تحصیلی (بر اساس نظریه خودتنظیمی)، رضایت از رشته و پشیمانی از انتخاب رشته پرداخته و ۸۹۸ پرسشنامه تکمیل‌شده را مورد تحلیل قرار دادند. دانشجویان پنج دانشگاه در تایوان، شامل ۲۰۳ دانشجوی تربیت‌بدنی، ۲۰۷ دانشجوی هنرهای زیبا، ۲۰۱ دانشجوی موسیقی و ۲۸۷ دانشجوی رشته‌های دیگر (شامل علوم اجتماعی و علوم و مهندسی) در تکمیل پرسشنامه‌ها مشارکت داشتند. انگیزه درونی دانشجویان رشته‌های تربیت‌بدنی، هنرهای زیبا و موسیقی به طور قابل‌توجهی از دانشجویان سایر رشته‌ها بیشتر بود. همچنین رضایت از رشته تحصیلی با انگیزه درونی و تنظیم شناسایی شده همبستگی مثبت و با تنظیم بیرونی و بی‌انگیزگی همبستگی منفی داشت. دانشجویان هنرهای زیبا از نظر رضایت تحصیلی، بالاترین امتیاز را کسب کردند. این نتایج نشان می‌دهد که دانشجویانی که رشته تحصیلی خود را بر اساس علاقه و استعداد انتخاب کرده‌اند، انگیزه تحصیلی بالاتری دارند و از تحصیل در

1. Nauta
2. Vansteenkiste
3. Silva
4. AMAMS
5. Pavlova

رشته خود رضایت بیشتری دارند. ترنر^۱ (۲۰۲۳) در راستای بررسی نقش انگیزش در رضایت تحصیلی دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی، مطالعه‌ای با عنوان «بررسی انگیزش و رضایت دانشجویان دکتری پاره‌وقت در ایالات متحده از منظر نظریه خودتعیین‌گری» انجام داد. این پژوهش با بهره‌گیری از طرح پژوهشی آمیخته متوالی تبیینی، داده‌های خود را از طریق پرسش‌نامه‌ای با ۱۰۰ شرکت‌کننده و گروه‌های متمرکز شامل ۲۰ دانشجوی دکتری پاره‌وقت گردآوری کرده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که رضایت تحصیلی دانشجویان دکتری پاره‌وقت زمانی افزایش می‌یابد که انگیزش آن‌ها از نوع خودمختار باشد. زمانی که فعالیت‌های دکتری در قالب حل مسائل عملی و کاربردی تعریف می‌شوند، جهت‌گیری انگیزشی از کنترل بیرونی به کنترل درونی تغییر می‌کند و رضایت تحصیلی افزایش می‌یابد. لیتالین^۲ و همکاران (۲۰۲۴) با استفاده از نظریه خودتعیین‌گری به بررسی الگوهای انگیزشی ۱۶۰ دانشجوی دکتری کانادایی پرداخته و تأثیر این الگوها را بر تجربه تحصیلی و موفقیت آموزشی آن‌ها را تحلیل کردند. هدف آنها شناسایی انواع انگیزه‌های تحصیلی در میان دانشجویان دکتری و بررسی ارتباط آن‌ها با عوامل پیش‌بینی‌کننده (مانند برآورده شدن نیازهای روانشناختی و حمایت اساتید) و پیامدهای آموزشی (مانند رضایت، پایداری، عملکرد و قصد ادامه تحصیل) بود. پروفایل‌های انگیزشی شناسایی شده شامل خودتعیین‌گری پایین، درون‌فکنی شده، همانندسازی شده و خودتعیین‌گری بالا بود. نتایج نشان داد دانشجویانی با خودتعیین‌گری بالا، بهترین نتایج آموزشی و رضایت تحصیلی را داشتند. همچنین برآورده شدن نیازهای روان‌شناختی (مانند خودمختاری، شایستگی و ارتباط) و حمایت اساتید از عوامل مهم در شکل‌گیری انگیزش مطلوب بودند. نهایتاً این الگوها در میان گروه‌های مختلف (جنسیت، رشته، ملیت، مرحله تحصیل) تقریباً مشابه بودند. مرور پیشینه‌های داخلی نشان داد اغلب آنها بر روی تعیین نیم‌رخ انگیزشی دانش‌آموزان و دانشجویان رشته‌های مختلف و تأثیر آن بر عملکرد تحصیلی تمرکز داشته‌اند. در پژوهش‌های خارجی، علاوه بر عملکرد تحصیلی، متغیرهایی مانند رضایت از رشته، پایداری و قصد ادامه تحصیل نیز مورد توجه قرار گرفته است. همچنین، پیش‌گویی‌کننده‌های انگیزش بالا مانند برآورده شدن نیازهای اساسی روانشناختی و حمایت معلمان و اساتید نیز در پژوهش‌های خارجی بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. بررسی‌ها نشان داد با وجود مسائل که در زمینه انگیزش دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی وجود دارد، تا کنون مطالعه‌ای در این زمینه صورت نگرفته است. پژوهش حاضر در راستای پر کردن این شکاف گام بر می‌دارد. با انجام مطالعات دقیق و جامع می‌توان درک خوبی از انگیزش و رضایت دانشجویان این رشته به دست آورده و در برنامه‌ریزی‌های آتی رشته مورد استفاده قرار داد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر، با توجه به اینکه به بررسی سطح انگیزش دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی می‌پردازد، از نظر هدف کاربردی و از نظر روش گردآوری داده، پیمایشی توصیفی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در ایران بود که در نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ مشغول به تحصیل بودند. بدین ترتیب جامعه پژوهش شامل گروه‌های آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه‌های اصفهان، باهنر کرمان، بوشهر، بیرجند، تبریز، خوارزمی، رازی کرمانشاه، زابل، سمنان، شاهد، شهید چمران اهواز، شهید مدنی، شیراز، علامه طباطبایی، فردوسی مشهد و قم بود که آمار دانشجویان کارشناسی هر گروه از مدیرگروه یا یکی از اعضای هیأت علمی آن گروه دریافت گردید. تعداد کل این دانشجویان در زمان پژوهش برابر با ۱۲۶۹ نفر بود که از بین آنها ۲۹۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. حجم نمونه هر گروه متناسب با سهم آن گروه در بین کل جامعه پژوهش تعیین گردید. ابزار گردآوری داده‌ها در پژوهش حاضر، پرسشنامه‌ای دو بخشی بود. بخش اول، شامل پرسشنامه سنجش انگیزش تحصیلی بود که مبتنی بر پرسشنامه سنجش انگیزش تحصیلی در پژوهش سیلوا و همکاران (۲۰۱۸) بود. گفتنی است پرسشنامه سیلوا و همکاران از مقیاس سنجش انگیزش تحصیلی ارائه‌شده توسط والرند^۳ و همکاران (۱۹۹۲) اقتباس شده و خرده‌مقیاس یکپارچه‌سازی را بدان اضافه کرده است. این پرسشنامه شامل ۳۲ گویه و ۸ خرده‌مقیاس بود. خرده‌مقیاس‌ها شامل سه نوع انگیزش درونی (دانستن، دستاورد

1. Turner
2. Litalien
3. Vallerand

و تحریک تجربه)، چهار نوع انگیزش بیرونی (تنظیم بیرونی، درون فکنی، همانندسازی و یکپارچه سازی) و بی انگیزگی بود. بخش دوم پرسشنامه، شامل پرسشنامه رضایتمندی از رشته تحصیلی بود که توسط نائوتا (۲۰۰۷) طراحی شده، و برای سنجش رضایت دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش شناسی از رشته تحصیلی شان مورد استفاده قرار گرفت. این بخش شامل ۶ گویه بود. پرسشنامه مذکور برای ارزیابی روایی محتوایی و صوری، جهت مطالعه و بررسی در اختیار اساتید رشته های روانشناسی تربیتی و علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه تبریز قرار گرفت. پس از تایید روایی محتوایی و صوری پرسشنامه، برای سنجش پایایی پرسشنامه، پرسشنامه در بین ۳۰ نفر از نمونه پژوهش قرار گرفت و آلفای کرونباخ که نشان دهنده ثبات درونی پرسشنامه است محاسبه گردید. آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس های انگیزه درونی، انگیزه بیرونی و بی انگیزگی به ترتیب برابر با ۰/۹۳، ۰/۹۴ و ۰/۸۷ و آلفای کرونباخ کل پرسشنامه برابر با ۰/۹۳ بدست آمد. با توجه به اینکه سطح آلفای کرونباخ هم در کل پرسشنامه و هم در خرده مقیاس ها بیشتر از ۰/۷ بود، در نتیجه می توان گفت که پرسشنامه پژوهش از پایایی برخوردار بود. برای گردآوری داده ها، پرسشنامه ها در فرمت الکترونیکی به مدیران گروه ها و یا یکی از اعضای هیأت علمی گروه های آموزشی هدف ارسال شد و از آنها درخواست گردید پرسشنامه را در بین دانشجویان کارشناسی توزیع کنند. بعد از پیگیری های مکرر، تعداد ۲۰۹ پرسشنامه تکمیل شد. پس از جمع آوری پرسشنامه ها، داده های این پژوهش، در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار اسپاس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. داده های بدست آمده از هر پرسشنامه، براساس طیف «کاملاً مخالفم» تا «کاملاً موافقم» ارزش گذاری شده بودند. در سطح آمار توصیفی از شاخص هایی مانند فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، میانه، انحراف معیار استفاده شده است. برای تحلیل آمار استنباطی از آزمون های تی تک نمونه ای و همبستگی پیرسون استفاده شد.

یافته ها

ویژگی های جمعیت شناختی (جنسیت، گروه سنی و وضعیت اشتغال) افراد شرکت کننده در پژوهش، در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: توصیف ویژگی های جمعیت شناختی نمونه آماری

متغیرها	مقوله	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی معتبر
جنسیت	زن	۱۶۸	۸۰/۴	۸۲/۸
	مرد	۳۵	۱۶/۷	۱۷/۲
گروه سنی	بدون پاسخ	۶	۲/۹	
	۱۸ تا ۲۸ سال	۱۹۴	۹۲/۸	۹۶/۰
	۲۹ تا ۳۹ سال	۶	۲/۹	۳/۰
	۴۰ سال و بالاتر	۲	۱/۰	۱/۰
وضعیت اشتغال	بدون پاسخ	۷	۳/۳	
	شاغل	۳۱	۱۴/۸	۱۵/۳
	غیر شاغل	۱۷۱	۸۱/۸	۸۴/۷
	بدون پاسخ	۷	۳/۴	

همان طور که در جدول ۱ مشاهده می شود از مجموع شرکت کنندگانی که به سؤالات مربوط به ویژگی های جمعیت شناختی پاسخ دادند ۱۶۸ نفر زن و ۳۵ نفر مرد بودند. از طرفی بیشتر شرکت کنندگان (۱۹۴ نفر) متعلق به گروه سنی ۱۸ تا ۲۸ ساله بود و کمترین تعداد شرکت کنندگان (۲ نفر) به افراد بالای ۴۰ سال تعلق داشت. همچنین ۱۷۱ نفر از شرکت کنندگان غیر شاغل و ۳۱ نفر شاغل بودند. لازم به ذکر است که از مجموع ۲۰۹ نفری که ملاک های ورود به پژوهش را داشتند ۶ نفر به سؤال مربوط به جنسیت و ۷ نفر به سؤال های مربوط به سن و وضعیت اشتغال پاسخ ندادند.

در جدول ۲ شاخص‌های مرکزی (میانگین) و پراکندگی (انحراف معیار، حداقل و حداکثر) نمرات سطوح انگیزشی (درونی، بیرونی و بی‌انگیزگی) و رضایت از رشته تحصیلی به تفکیک جنسیت برای نمونه مورد مطالعه ارائه شده‌است. همچنین در این جدول نتایج آزمون تی مستقل جهت مقایسه نمرات دانشجویان زن و مرد در متغیرهای پژوهش ارائه شده‌است.

جدول ۲: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش به همراه آزمون t مستقل جهت مقایسه نمرات دانشجویان زن و مرد

متغیر وابسته	مؤلفه	زن (n=۱۶۸)		مرد (n=۳۵)		T	سطح معناداری
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار		
انگیزش درونی	دانستن	۱۹/۱۷	۶/۲۸	۱۹/۶۹	۶/۳۶	-۰/۴۴	۰/۶۵۷
	دستاورد	۱۹/۰۵	۵/۶۷	۱۹/۰۶	۵/۴۰	-۰/۰۱	۰/۹۹۳
	تحریک تجربه	۱۸/۹۲	۶/۰۸	۱۸/۸۹	۶/۵۸	۰/۳۲	۰/۹۷۴
	نمره کل انگیزش درونی	۵۷/۱۴	۱۷/۰۷	۵۷/۶۳	۱۸/۵۷	-۰/۱۵	۰/۸۷۹
انگیزش بیرونی	تنظیم بیرونی	۱۸/۷۴	۵/۷۶	۱۷/۶۳	۶/۷۶	۱/۰۱	۰/۳۱۴
	درون فکنی	۱۹/۳۳	۵/۶۷	۱۷/۸۳	۶/۷۰	۱/۳۸	۰/۱۷۰
	هماندسازی	۱۷/۸۵	۶/۳۳	۱۷/۱۴	۷/۰۰	۰/۵۹	۰/۵۵۵
	یکپارچه‌سازی	۱۷/۹۶	۶/۴۹	۱۸/۴۹	۶/۸۱	-۰/۴۳	۰/۶۶۸
	نمره کل انگیزش بیرونی	۷۳/۸۹	۲۱/۰۴	۷۱/۰۹	۲۳/۸۸	۰/۷۰	۰/۴۸۵
بی‌انگیزگی	نمره کل بی‌انگیزگی	۱۴/۶۵	۷/۳۶	۱۶/۶۹	۷/۵۸	۷/۵۸	۰/۱۴۱
رضایت از رشته تحصیلی	نمره کل رضایت از رشته تحصیلی	۱۹/۸۷	۶/۳۹	۱۷/۸۶	۶/۹۴	۱/۶۷	۰/۰۹۷

نتایج آزمون تی مستقل که در جدول ۲ ارائه شده است، نشان می‌دهد بین نمرات دختران و پسران در هیچ یک از متغیرهای پژوهش تفاوت معناداری وجود نداشت، بنابراین نیاز به کنترل نقش جنسیت در پژوهش حاضر نبود.

در راستای تحلیل داده‌های مربوط به سؤال‌های پژوهش، ابتدا به بررسی سطوح انگیزشی دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی پرداخته می‌شود و در ادامه میزان ارتباط سطوح مختلف انگیزشی این دانشجویان با رضایتمندی آن‌ها از رشته تحصیلی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

سؤال اول: انگیزش درونی دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی به چه صورت است؟

برای پاسخ به این سؤال، میانگین انگیزش درونی و ابعاد آن محاسبه شده و نمره به‌دست‌آمده با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای با میانگین قابل انتظار مقایسه شد که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده‌است. گفتنی است با توجه به ۷ طیفی بودن پرسشنامه، نمره متوسط هر گویه برابر با ۴ بود و میانگین مورد انتظار هر متغیر از ضرب تعداد گویه‌ها در عدد ۴ به دست آمده است.

جدول ۳: نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای جهت مقایسه میانگین انگیزش درونی و ابعاد آن با میانگین قابل انتظار

متغیر وابسته	میانگین	میانگین مورد انتظار	تفاوت میانگین‌ها	مقدار T	سطح معناداری
دانستن	۱۹/۲۶	۱۶	۳/۲۶	۷/۷۰	<۰/۰۰۱
دستاورد	۱۹/۰۷	۱۶	۳/۰۷	۷/۷۴	<۰/۰۰۱
تحریک تجربه	۱۸/۸۷	۱۶	۲/۸۷	۶/۸۰	<۰/۰۰۱
نمره کل انگیزش درونی	۵۷/۱۹	۴۸	۹/۱۹	۷/۵۲	<۰/۰۰۱

مندرجات جدول ۳ نشان می‌دهد که میانگین نمرات ابعاد دانستن (۱۹/۲۶)، دستاورد (۱۹/۰۷) و تحریک تجربه (۱۸/۸۷) بیشتر از میانگین مورد انتظار (۱۶) این ابعاد بوده و میانگین نمره کل انگیزش درونی (۵۷/۱۹) نیز بیشتر از میانگین مورد انتظار (۴۸) آن است و تفاوت مشاهده شده در سطح $p \leq 0/01$ معنادار بود. بنابراین می‌توان گفت دانشجویان کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی از انگیزش درونی بالاتر از متوسط برخوردار بودند.

سؤال دوم: سطح انگیزش بیرونی دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی در ابعاد مختلف یکپارچه سازی، همانند سازی، درون فکنی و تنظیم بیرونی به چه صورت است؟

برای پاسخگویی به این سؤال، میانگین انگیزش بیرونی و ابعاد آن محاسبه شده و نمره به دست آمده با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای با میانگین قابل انتظار مقایسه شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای جهت مقایسه میانگین انگیزش بیرونی و ابعاد آن با میانگین قابل انتظار

متغیر وابسته	میانگین	میانگین مورد انتظار	تفاوت میانگین‌ها	مقدار T	سطح معناداری
تنظیم بیرونی	۱۸/۶۰	۱۶	۲/۶۰	۶/۴۰	<۰/۰۰۱
درون فکنی	۱۹/۱۱	۱۶	۳/۱۱	۷/۷۶	<۰/۰۰۱
هماندسازی	۱۷/۷۵	۱۶	۱/۷۵	۳/۹۳	<۰/۰۰۱
یکپارچه سازی	۱۸/۰۱	۱۶	۲/۰۱	۴/۴۶	<۰/۰۰۱
نمره کل انگیزش بیرونی	۷۳/۴۸	۶۴	۹/۴۸	۶/۴۴	<۰/۰۰۱

مندرجات جدول ۴ نشان می‌دهد که میانگین نمرات ابعاد تنظیم بیرونی (۱۸/۶۰)، درون فکنی (۱۹/۱۱)، همانندسازی (۱۷/۷۵) و یکپارچه سازی (۱۸/۰۱) بیشتر از میانگین مورد انتظار (۱۶) این ابعاد بوده و میانگین نمره کل انگیزش بیرونی (۷۳/۴۸) نیز بیشتر از میانگین مورد انتظار (۶۴) آن بود و تفاوت مشاهده شده در سطح $p \leq 0/01$ معنادار بود. بنابراین می‌توان گفت دانشجویان کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش شناسی از انگیزش بیرونی بالاتر از میانگین نیز برخوردار بودند.

سؤال سوم: سطح بی‌انگیزگی دانشجویان علم اطلاعات و دانش شناسی به چه صورت است؟

به منظور پاسخگویی به این سؤال، میانگین بی‌انگیزگی دانشجویان محاسبه شده و نمره به دست آمده با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای با میانگین قابل انتظار مقایسه شد که نتایج آن در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵: نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای جهت مقایسه میانگین بی‌انگیزگی با میانگین قابل انتظار

متغیر وابسته	میانگین	میانگین مورد انتظار	تفاوت میانگین‌ها	مقدار T	سطح معناداری
بی‌انگیزگی	۱۵/۰۹	۱۶	-۰/۹۱	-۱/۷۸	۰/۰۷۶

داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که میانگین بی‌انگیزگی (۱۵/۰۹) دانشجویان کمتر از میانگین مورد انتظار (۱۶) بی‌انگیزگی بود، اما تفاوت مشاهده شده در سطح $p \geq 0/05$ معنادار نبود. بنابراین می‌توان گفت دانشجویان کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش شناسی دارای سطح متوسطی از بی‌انگیزگی بودند.

سؤال چهارم: میزان رضایتمندی دانشجویان از علم اطلاعات و دانش شناسی به چه صورت است؟

برای پاسخگویی به این سؤال، میانگین رضایتمندی دانشجویان از رشته تحصیلی محاسبه شده و نمره به دست آمده با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای با میانگین قابل انتظار مقایسه شد که نتایج آن در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶: نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای جهت مقایسه میانگین رضایت از رشته تحصیلی با میانگین قابل انتظار

متغیر وابسته	میانگین	میانگین مورد انتظار	تفاوت میانگین‌ها	مقدار T	سطح معناداری
رضایت از رشته تحصیلی	۱۹/۴۵	۱۸	۱/۴۵	۳/۲۳	۰/۰۰۱

مندرجات جدول ۶ نشان می‌دهد که میانگین رضایت از رشته تحصیلی (۱۹/۴۵) دانشجویان بیشتر از میانگین مورد انتظار (۱۸) رضایت از رشته تحصیلی بود و تفاوت مشاهده شده در سطح $p \leq 0/01$ معنادار بود. بنابراین می‌توان گفت دانشجویان کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش شناسی از رضایتمندی بالاتر از متوسط نسبت به رشته تحصیلی خود برخوردار بودند.

سؤال پنجم: ارتباط سطوح مختلف انگیزش درونی و بیرونی با رضایتمندی از رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی به چه صورت است؟

به منظور پاسخگویی به این سؤال و بررسی ارتباط مذکور، از روش همبستگی پیرسون استفاده شد. با توجه به فاصله‌ای بودن مقیاس اندازه‌گیری متغیرها، توزیع نرمال متغیرها، عدم هم‌خطی متغیرهای پیش‌بین شامل انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی‌انگیزگی، و استقلال منابع خطا برای متغیر وابسته (رضایت از رشته تحصیلی)، تمام شروط استفاده از این نوع آزمون برقرار بود. بر این اساس، ماتریس همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷: ماتریس همبستگی پیرسون بین متغیرهای مورد مطالعه

متغیر	انگیزش درونی	انگیزش بیرونی	بی‌انگیزگی	رضایت از رشته تحصیلی
انگیزش درونی	۱			
انگیزش بیرونی	-۰/۸۷**	۱		
بی‌انگیزگی	-۰/۵۱**	-۰/۴۸**	۱	
رضایت از رشته تحصیلی	۰/۵۷**	۰/۵۵**	-۰/۷۷**	۱

بر اساس داده‌های جدول ۷ نتایج ذیل حاصل شد:

بین انگیزش درونی دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رضایت آن‌ها از رشته تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($r=0/57$; $p>0/01$)؛ بین انگیزش بیرونی دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رضایت آن‌ها از رشته تحصیلی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد ($r=0/55$; $p>0/01$)؛ بین بی‌انگیزگی دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رضایت آن‌ها از رشته تحصیلی رابطه منفی و معنادار وجود دارد ($r=-0/77$; $p>0/01$).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر تعیین سطح انگیزه دانشجویان علم اطلاعات و دانش‌شناسی و رابطه آن با رضایتمندی از رشته تحصیلی‌شان بود. نتایج نشان داد متوسط انگیزش درونی و بیرونی دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران به‌طور معناداری از متوسط فرضی جامعه بیشتر بود، در حالی که متوسط بی‌انگیزگی آن‌ها تفاوت معناداری با متوسط فرضی جامعه نداشت. قبل از بحث و بررسی پیرامون این یافته، ذکر این نکته ضروری است که پیش از این پژوهش‌هایی جهت بررسی سطوح مختلف انگیزش تحصیلی در ایران و جهان در میان دانشجویان سایر رشته‌های تحصیلی از جمله دانشجویان رشته‌های پرستاری (واحدی و همکاران، ۱۳۹۱)، دانشجویان استعداد درخشان و عادی مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز (حبیبی و پاشایی فخری، ۱۴۰۱)، دانشجویان حسابداری و بازاریابی (سیلوا و همکاران، ۲۰۱۸)، دانشجویان تربیت بدنی، هنرهای زیبا و موسیقی (هسو و همکاران، ۲۰۲۰)، دانشجویان دکتری پاره‌وقت در ایالات متحده (ترنر، ۲۰۲۳)، دانشجویان دکتری کانادایی (لیتالین و همکاران، ۲۰۲۴) صورت گرفته است. ولی تاکنون پژوهشی در باب سطح انگیزه دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی انجام نشده است. بنابراین نمی‌توان در مورد همسویی یا عدم همسویی این یافته با نتایج پژوهش‌های دیگر اظهار نظر قطعی کرد.

در تبیین این یافته که انگیزش درونی و بیرونی دانشجویان علم اطلاعات به‌طور هم‌زمان و بیشتر از متوسط بوده، می‌توان به رایان و دسی (۲۰۲۰) استناد کرد که معتقدند که انگیزش‌های درونی و بیرونی متضاد هم نبوده بلکه با هم مرتبط هستند؛ بنابراین افراد می‌توانند انگیزش درونی و بیرونی بالا یا برعکس انگیزش درونی و بیرونی پایین را یکجا داشته باشند. در واقع ممکن است دانشجویان فعالیت‌هایی را انجام دهند که هم از روی علاقه و میل باطنی بوده هم به دنبال پیامدهای حاصل از آن باشند. بالا بودن انگیزه درونی دانشجویان از حد متوسط نشان می‌دهد دانشجویان این رشته تا حدی به دلیل علاقه شخصی، کنجکاوی و رضایت درونی به تحصیل مشغول هستند. این امر ممکن است ناشی از ماهیت بین‌رشته‌ای این رشته باشد که ترکیبی از علوم انسانی،

فناوری اطلاعات و مدیریت است. رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی بر مبنای پیوندی که در سال‌های اخیر با سایر رشته‌ها و تخصص‌های کاربردی پیدا کرده، بستر شغلی مناسبی را برای دانشجویان این رشته فراهم می‌آورد. به طوری که بسیاری از فارغ‌التحصیلان این رشته می‌توانند با تکیه بر توانایی‌هایی همچون برنامه‌نویسی، طراحی و تولید محتوا، ترویج و راه‌اندازی کتابخانه‌ها و مراکز اسناد و راه‌اندازی شرکت‌های دانش‌بنیان در زمینه ترویج علم، کتاب‌خوانی، سواد آموزی، آموزش و یادگیری، کسب و کار دلخواه خود را توسعه بخشند (شعبانی و میرحسینی، ۱۴۰۲). با وجود نمره بالاتر از متوسط، این میزان انگیزش هنوز ایده‌آل نبوده و فقط اندکی بیشتر از حد متوسط است. دلایل مختلفی را برای این امر می‌توان بر شمرد: ممکن است دانشجویان از فرصت‌های متنوع این رشته (مانند مدیریت دانش، علم داده، کتابداری دیجیتال) آگاهی کامل نداشته باشند؛ نظام آموزشی ممکن است به واسطه روش‌های تدریس سنتی یا عدم تناسب محتوای آموزشی با نیازهای بازار کار انگیزه درونی را کاهش دهد؛ فرصت‌های شغلی محدود یا نامشخص می‌تواند انگیزه درونی دانشجویان را تحت تأثیر قرار دهد؛ انگیزش درونی تحت تأثیر پاداش‌های بیرونی (مانند حقوق و شغل آینده) هم قرار می‌گیرد. اگر این پاداش‌ها جذابیت کمی داشته باشند، انگیزش درونی ممکن است به حد ایده‌آل نرسد.

میانگین نمره انگیزش بیرونی نشان می‌دهد که دانشجویان این رشته تا حد قابل توجهی تحت تأثیر عوامل خارجی مانند پاداش‌ها، نمرات، تأیید اجتماعی، یا انتظارات محیطی (مانند اساتید، خانواده یا بازار کار) قرار دارند. این امر می‌تواند به ماهیت رقابتی محیط‌های دانشگاهی در ایران، فشار برای کسب موفقیت تحصیلی، یا اهمیت مدرک دانشگاهی در یافتن شغل مرتبط باشد. این نوع انگیزش می‌تواند محرک قوی برای تلاش باشد، اما اگر غالب شود، ممکن است یادگیری سطحی و وابسته به پاداش‌های بیرونی شده، و دانشجو صرفاً برای مدرک یا نمره تلاش کند. با این حال، این نمره نشان‌دهنده آن است که انگیزش بیرونی غالب نیست و عوامل درونی نیز نقش مهمی ایفا می‌کنند. نهایتاً، بی‌انگیزگی متوسط دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران نشان‌دهنده حالتی است که دانشجویان نه کاملاً بی‌انگیزه‌اند و نه به طور کامل با انگیزه. این وضعیت می‌تواند نتیجه تعادل شکننده بین عوامل انگیزشی و ضدانگیزشی باشد. به عنوان مثال، علاقه نسبی به رشته (انگیزه درونی) ممکن است با موانع بیرونی مانند کمبود فرصت‌های شغلی یا محتوای آموزشی غیرجذاب خنثی شود.

همچنین یافته‌ها نشان داد بین انگیزش درونی و انگیزش بیرونی دانشجویان کارشناسی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رضایت آن‌ها از رشته تحصیلی رابطه مثبت و معنادار، و بین بی‌انگیزگی دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با رضایت آن‌ها از رشته تحصیلی رابطه منفی و معنادار وجود داشت. این یافته به طور تلویحی با نتایج پژوهش‌های وانستینکیست و همکاران (۲۰۰۹)، هسو و همکاران (۲۰۲۲)، ترنر (۲۰۲۳)، و ستایشی اظهري و همکاران (۱۳۹۷) همسو بود. وانستینکیست و همکاران (۲۰۰۹) دریافتند نوع انگیزش و میزان خودتعیین‌گری در آن، عامل کلیدی در موفقیت تحصیلی و رضایتمندی دانشجویان و دانش‌آموزان محسوب می‌شود. پژوهش هسو و همکاران (۲۰۲۲) نشان داد رضایت از رشته تحصیلی با انگیزه درونی و تنظیم شناسایی شده همبستگی مثبت و با بی‌انگیزگی همبستگی منفی دارد. نتایج پژوهش ترنر (۲۰۲۳) نشان داد رضایت تحصیلی دانشجویان دکتری پاره‌وقت زمانی افزایش می‌یابد که انگیزش آن‌ها از نوع خودمختار باشد. نتایج پژوهش ستایشی اظهري و همکاران (۱۳۹۷) نیز نشان داد دانش‌آموزان دارای نیم‌رخ بی‌انگیزگی در مقایسه با سایر نیم‌رخ‌های انگیزشی کمترین پیشرفت تحصیلی را داشته و رضایت تحصیلی کمتری را تجربه می‌کنند. در تبیین ارتباط مثبت انگیزش درونی با رضایت از رشته تحصیلی می‌توان گفت زمانی که دانشجویان انگیزه بالایی دارند (چه انگیزه درونی مانند علاقه به رشته و چه انگیزه بیرونی مانند دستیابی به موفقیت شغلی)، تعامل بیشتری با فرآیند یادگیری نشان می‌دهند. انگیزش بالا منجر به پشتکار بیشتر، مشارکت فعال در کلاس و تعهد به اهداف تحصیلی می‌شود که این عوامل به طور مستقیم رضایت دانشجو را افزایش می‌دهند. در مقابل، بی‌انگیزگی (احساس ناامیدی، بی‌معنابودن تحصیل یا عدم علاقه به رشته) منجر به کاهش تلاش، اجتناب از فعالیت‌های آموزشی و احساس درماندگی می‌شود. این حالت نه تنها رضایت دانشجو را کاهش می‌دهد، بلکه می‌تواند منجر به افت عملکرد، ترک تحصیل، تغییر رشته یا مشکلات روان‌شناختی مانند استرس و افسردگی شود.

در مجموع، دانشجویان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی هم به دلیل علاقه نسبی به رشته و هم به دلیل عوامل محیطی در حال تحصیل هستند. اما هیچکدام از این انگیزه‌ها در سطح ایده‌آل نبودند که نشان می‌دهد دانشجویان به طور کامل با رشته عجین

نشده‌اند و این امر می‌تواند ناشی از ضعف در سیستم آموزشی یا بازار کار رشته و یا سایر عوامل باشد. برای نزدیک شدن به سطح ایده‌آل انگیزش، لازم است دانشگاه‌ها و سیاست‌گذاران آموزشی اقداماتی نظیر ارتقای کیفیت آموزشی (استفاده از روش‌های فعال یادگیری مانند پروژه‌های عملی، کارآموزی و ارتباط با صنعت)، آگاهی‌بخشی در خصوص مزایای رشته (معرفی موفقیت‌های فارغ‌التحصیلان و کاربردهای نوین این رشته در حوزه‌هایی مانند هوش مصنوعی و مدیریت داده) و حمایت روانشناختی (تقویت خودکارآمدی دانشجویان از طریق مشاوره تحصیلی و انگیزشی) را در اولویت قرار دهند. رابطه مثبت انگیزش با رضایت، و رابطه منفی بی‌انگیزگی با رضایت، نشان‌دهنده اهمیت حیاتی انگیزش در تجربه تحصیلی دانشجویان بوده و تأکید می‌کند برای افزایش رضایت دانشجویان، باید به تقویت انگیزش آن‌ها -چه از طریق بهبود محیط آموزشی، چه از طریق ارتقاء جایگاه رشته- پرداخته شود.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی مواجه بود: این پژوهش تنها در میان دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری انجام شده است. این امر تعمیم‌پذیری نتایج به دانشجویان مقاطع دیگر (کارشناسی ارشد و دکتری) یا دانشگاه‌های دیگر (مانند دانشگاه آزاد) را محدود می‌کند. محدودیت دیگر پژوهش حاضر به طراحی پیمایشی توصیفی مطالعه مربوط می‌شود که بر اساس آن نمی‌توان از نتایج پژوهش، استنباط علی نمود. با توجه به محدودیت‌های پژوهش و نیز با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهادهای پژوهش ذیل برای پژوهش‌های آتی ارائه می‌شود:

• انجام پژوهش‌های مشابه در بین دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی و دانشگاه‌های مختلف (آزاد، پیام‌نور، غیرانتفاعی) برای مقایسه نتایج

• طراحی و انجام پژوهش‌های تجربی با گروه کنترل و مداخله (مثلاً بررسی تأثیر یک برنامه آموزشی یا مشاوره‌ای بر انگیزه و رضایت دانشجویان)

• طراحی و انجام طرح‌های پژوهشی طولی برای اندازه‌گیری متغیرها در چند مقطع زمانی (مثلاً ابتدا، وسط و انتهای دوره تحصیل) به منظور بررسی رابطه علی احتمالی

تقدیر و تشکر

نویسندگان از دانشجویان کارشناسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه‌های وزات علوم، تحقیقات و فناوری که در تکمیل پرسشنامه‌های پژوهش همکاری کردند، کمال تشکر و قدردانی را دارند.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

References

- Bagheri Charook, A., Towhidi, A., & Tajrobehkar, M. (2019). The Effect of Self-Determination, Academic Adjustment, and Positive Thinking on Academic Performance with the Mediation of Achievement Goals. *Positive Psychology Research*, 5(2), 65-84. <https://doi.org/10.22108/ppls.2019.117257.1748> [In Persian]
- Bigdeli, Z., Taherzadeh Mousavian, S. S., & Shahini, S. (2017). Job Expectancy of LIS Students after Graduation. *Quarterly Journal of Social Development (Previously Human Development)*, 11(4), 155-182. <https://doi.org/10.22055/qjdsd.2017.13010> [In Persian]
- Ghobadi, L., & Piri, M. (2014). Differences in academic performance in active learning profiles and motivational beliefs of students. *Studies in Learning & Instruction*, 6(1), 95-112. <https://doi.org/10.22099/jsli.2014.2699> [In Persian]
- Habibi, H., & pashaeifakhri, A. (2022). Explaining the Difference in Academic Achievement Based on Academic Motivation Profiles of Talented and Normal Students: A Person-Based Approach. *Educational Psychology*, 18(65), 131-155. <https://doi.org/10.22054/jep.2023.62199.3411> [In Persian]
- Hsu, Y., & Chi, Y. H. (2022). Academic major satisfaction and regret of students in different majors: Perspectives from Self-Determination Theory. *Psychology in the Schools*, 59(11), 2287-2299. <https://doi.org/10.1002/pits.22563>
- Jalili, F., Arefi, M., Ghomrani, A., & manshaee, G. (2019). The effectiveness of Self-determination Education on Academic Motivation and Academic Flow of Farhangian University Students in Birjand. *Journal of Educational Psychology Studies*, 16(34), 27-58. <https://doi.org/10.22111/jeps.2019.4945> [In Persian]
- Kazemi, Z., & Kazemi, P. (2025). Examining the self-determination theory in increasing students' motivation. The 26th National Conference on Psychology, Educational and Social Sciences, Babol, Iran. <https://civilica.com/doc/2256337> [In Persian]
- Litalien, D., Toth-Kiraly, I., Guay, F., & Morin, A. J. (2024). Phd students' motivation profiles: A self-determination theory perspective. *Contemporary Educational Psychology*, (77), 102279. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2024.102279>
- Nauta, M. M. (2007). Assessing college students' satisfaction with their academic majors. *Journal of career assessment*, 15(4), 446-462. <https://doi.org/10.1177/1069072707305762>
- Niemiec, C. P., & Ryan, R. M. (2009). Autonomy, competence, and relatedness in the classroom. *Theory into Practice*, 48(3), 255-263.
- Pavlova, I., Zikrach, D., Shvets, V., Petrytsa, P., Ortenburger, D., & Langfort, J. (2022). Profiles of academic motivation and wellbeing of physical education and sports instructors of internal affairs establishments: a person-centered approach based on self-determination theory. *Physical Activity Review*, 10(2), 1-11. <https://doi.org/10.16926/par.2022.10.16>
- Payrovi, N., Derakhshan, F., Karimi, T., & Asefzadeh, S. (2012). Factors influencing the selection of study field in students of Qazvin University of Medical Sciences. *JQUMS*, 16(2), 87-90. [In Persian]
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. New York, NY: Guilford Press. <https://doi.org/10.1521/978.14625/28806>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a Self-Determination Theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, 61, 101860. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860>
- Sepahvand, A., Zargham Hajebi, M. & Monirpour, N. (2023). Model of Academic Engagement Based on Psychological Capital with the Mediating of Self-Determination. *Psychological Achievements*, 30(2), 59-80. <https://doi.org/10.22055/psy.2022.39838.2778> [In Persian]

- Setayeshi Azhari, M., & Kiyali, M. (2018). Comparing of Academic Satisfaction and Academic Achievement in Different Profiles of Student's Motivation: A Person-Centered Analysis. *Journal of Instruction and Evaluation*, 11(41), 83-98. [In Persian]
- Shabani, A., & Mirhosseini, Z. (2023). *An Introduction to Knowledge and Information Science*. Tehran, Samt. [In Persian]
- Silva, R., Rodrigues, R., & Leal, C. (2018). Academic validation for Portuguese accounting and marketing undergraduate students. *International Journal of Business and Management*, 13(11), 1-16. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v13n11p1>
- Turner, H. (2023). Exploring motivation and satisfaction in part-time PhD students. *Studies in Graduate and Postdoctoral Education*, 14(2), 171-185. <https://doi.org/10.1108/SGPE-12-2021-0088>
- Vahedi, S., Esmaelpoor, K., Zamanzadeh, V., & Ataezade, A. (2012). The nursing students' motivational profile and its relationship to their academic achievement: A person-oriented approach. *Quarterly Journal of Nursing Management*, 1(1), 36-46. URL: <http://ijnv.ir/article-1-66-fa.html> [In Persian]
- Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., Blais, M. R., Brière, N. M., Senecal, C., & Vallieres, E. F. (1992). The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education. *Educational and Psychological Measurement*, 52(4), 1003-1017. <https://doi.org/10.1177/0013164492052004025>
- Wang, C. J., Liu, W. C., Kee, Y. H., & Chian, L. K. (2019). Competence, autonomy, and relatedness in the classroom: understanding students' motivational processes using the self-determination theory. *Heliyon*, 5(7). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e01983>